

Ольга ФЕДОРЧАК

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Львівський регіональний інститут державного управління

ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Розкривається сутність та види інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків. Описуються складники міжнародних індексів конкурентоспроможності України. Особлива увага приділяється: стану економіки, ефективності уряду та бізнесу, стану інфраструктури, якості державних інститутів, макроекономічній стабільності, охороні здоров'я та початковій освіті, вищій освіті, ринку товарів і послуг, ринку праці, фінансовому ринку, технологічному рівню, місткості ринку, умовам ведення бізнесу, інноваціям. Визначається стан інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків в Україні на їх основі. Доводиться, що конкурентними перевагами, які формують інвестиційний потенціал України, є: якість початкової і вищої освіти та місткість внутрішнього ринку. Перелік інвестиційних ризиків значно ширший і охоплює: неефективність державних інститутів, макроекономічну нестабільність, рівень розвитку фінансового ринку. Реформування зазначених сфер дозволить значно підвищити конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість України.

Ключові слова: державне управління, інвестиції, інвестиційний клімат, міжнародні індекси конкурентоспроможності, інвестиційний потенціал, інвестиційні ризики.

Olha Fedorchak. Investment risks and investment potential of Ukraine: the public-administrative aspect

The essence and types of investment potential and investment risk is considered. The components of the international indexes of competitiveness of Ukraine are described. The special attention is given to such components: status of economy, efficiency of government and business, status of infrastructure, quality of public institutions, macroeconomic stability, health and primary education, secondary education, market of goods and services, labor market, financial market, technological level, market size, business conditions, innovation. The state of investment potential and investment risks in Ukraine is determined by these components. It is proved that the competitive advantages are form the investment potential of Ukraine. The investment potential of Ukraine includes: the quality of primary and secondary education and the capacity of the domestic market. The list of investment risk is wider and includes: ineffectiveness of public institutions, macroeconomic instability, and slow development of the financial market. The results of the analysis have shown the necessity of reforming of problem areas for increase competitiveness and investment attractiveness of Ukraine.

Key words: public administration, investments, investment climate, international indexes of competitiveness, investment potential, investment risks.

Нестабільна політична ситуація, агресія з боку Росії і витрати на антитерористичну операцію, відсутність рішучої та ефективної політики в галузі реформування української економіки та боротьби з корупцією формують негативний імідж України в очах іноземних інвесторів, які сприймають її як країну з виключно високими ризиками. Однак Україна має значний інвестиційний потенціал. Це одна з найбільших і найбагатших за запасами корисних копалин країна Європи. Україна може забезпечити потреби в продовольстві понад одного мільярда осіб. Вона займає перше місце в Європі за площею орних земель та третє місце у світі за площею чорнозему. Україна також індустріальна країна, яка займає друге місце в Європі за потужністю газотранспортної системи; друге та четверте місця у світі – за експортом чавуну та залізних руд відповідно; третє та четверте місця в Європі – за потужністю атомних електростанцій та довжиною залізниць. Крім того, Україна належить до країн з високим рівнем освіти тощо. Проте через політичну ситуацію, яка виникла, наша

країна може здатися інвестиційно непривабливою, тому дослідження інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків України з позиції державно-управлінського підходу є своєчасним і актуальним.

Проблеми інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків в Україні були описані багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими і дослідниками, у тому числі: І. О. Бланком, Є. М. Влізло, Т. М. Майоровою, М. І. Мельник, А. А. Пересадою, С. М. Сілюковою, С. М. Ткач, О. Л. Устенко, Г. О. Харламовою, О. М. Чемерис та ін. Високо оцінюючи внесок зазначених науковців у вирішення досліджуваної проблеми, необхідно зауважити, що на сьогодні існує низка підходів до визначення сутності та складу інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків, проте державно-управлінський аспект цього питання залишається мало дослідженим. Тому важливе значення має вивчення інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків України з позицій державно-управлінського підходу з обов'язковим урахуванням динаміки і специфіки вітчизняної економіки.

Найкраще відображає стан і динаміку вітчизняної економіки місце, яке займає країна в міжнародних рейтингах. Інформація, яку надають рейтинги, може бути базою для оцінювання рівня використання інвестиційного потенціалу та відносного рівня ризику в різних країнах, а також може служити орієнтиром для зарубіжних інвесторів та органів державної влади самої країни під час розробки інвестиційної політики.

Метою статті є виділення основних ризиків та потенційних можливостей залучення прямих іноземних інвестицій на основі аналізу національних позицій України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності з позицій державно-управлінського підходу.

На сьогодні в літературі з державного управління та економіки існує декілька підходів до трактування поняття «інвестиційний клімат». За одним із підходів, інвестиційний клімат трактують як співвідношення інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків [3]. Тому розглянемо їх більш детально.

Під «інвестиційним потенціалом» розуміють «приховані можливості, які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю» [1]. Учені Є. М. Влізло, В. В. Демиденко, Г. О. Харламова розрізняють такі види інвестиційного потенціалу: 1) природно-географічний, ресурсно-сировинний; 2) людський; 3) споживчий; 4) фінансовий; 5) виробничий; 6) інноваційний; 7) інституційний; 8) інфраструктурний тощо [4]. С. М. Сілюкова зазначає, що кожен із восьми окремих потенціалів, у свою чергу, характеризується макроекономічними показниками. Так, ресурсно-сировинний потенціал характеризується забезпеченістю запасами основних видів природних ресурсів; природно-географічний – економіко-географічним розташуванням; трудовий – людськими ресурсами та їх освітнім рівнем; споживчий – купівельною спроможністю населення; фінансовий – фінансовим забезпеченням регіону; виробничий – господарською діяльністю підприємств; інноваційний – рівнем розвитку науки і техніки; інституційний – ступенем розвитку провідних інститутів; інфраструктурний – інфраструктурним забезпеченням тощо [1].

Науковці також виділяють низку чинників, які формують інвестиційний потенціал України. Такими чинниками є: 1) значні природні ресурси; 2) потенційно висока місткість внутрішнього ринку; 3) вигідне географічне розташування; 4) низька вартість робочої сили; 5) високі інноваційні можливості; 6) невисокі екологічні стандарти тощо [1].

До фундаментальних праць, присвячених управлінню ризиками інвестиційної діяльності на регіональному рівні, належать роботи С. М. Ткач, яка систематизувала ризики інвестиційної діяльності, виокремивши такі їх види: 1) зовнішні та внутрішні; 2) довготермінові, середньотермінові, короткотермінові; ретроспективні, поточні

та перспективні; 3) стохастичні та детерміновані; 4) низькі, середні та високі; 5) ризики реального та фінансового інвестування; 6) раціональні, нераціональні, авантюрні; 7) політичні, правові, економічні, фінансові, технічні, соціальні, екологічні, інформаційні та кримінальні ризики [2].

Загалом науковцями виокремлено понад 197 видів інвестиційних ризиків. Серед них виділяють: систематичні, які виникають на макрорівні і не залежать від діяльності суб'єкта господарювання, та несистематичні ризики, на які підприємство може певним чином впливати. З позиції ймовірності втрат інвестицій виокремлюють: допустимі, критичні та катастрофічні ризики. Залежно від стадій життєвого циклу розрізняють ризики, що виникають у передінвестиційній, інвестиційній та експлуатаційній фазах. Ризики можуть бути різними також залежно від галузі інвестування. Так, для сільського господарства – це ризики неврожаю, для видобувної промисловості – вичерпання корисних копалин, зношеність основних засобів тощо.

Зауважимо, що більшість науковців розглядає інвестиційні ризики, як правило, з позиції абстрактного стратегічного інвестора, який прагне до прискореного, максимального, безперешкодного одержання прибутку й повернення вкладених коштів через певний проміжок часу. Такий підхід є універсальним і може бути використаний для вивчення інвестиційного клімату будь-якої країни. Проте слід зазначити, що інвестиційні ризики та потенціал різняться в різних країнах світу залежно від рівня їх економічного розвитку.

З позиції державного управління, інвестиційний клімат, зокрема такі його складники, як інвестиційний ризик та інвестиційний потенціал, слід розглядати як динамічні явища, постійно змінювані в різних країнах, під впливом різного роду чинників. З огляду на це, органам державної влади, під час розробки інвестиційної політики держави, слід брати до уваги результати рейтингів, які оцінюють інвестиційний клімат, у тому числі інвестиційний ризик та потенціал.

Близьким до цілей дослідження є оцінювання конкурентоспроможності країн світу, яке проводиться протягом декількох десятиліть групою експертів Світового економічного форуму та Інституту розвитку менеджменту. Щорічно кожний із центрів публікує власні результати вивчення конкурентоспроможності держав світу та складає рейтинги. При цьому центри користуються власною методологією дослідження й дотримуються ексклюзивних критеріїв оцінювання.

Конкурентоспроможність економіки центри оцінюють за допомогою одного показника, який розраховується на основі кількох чинників. Незважаючи на еkleктичність чинників, основною їх перевагою є комплексний підхід до оцінювання. Системність і тривалість проведення дослідження, міжнародне визнання цих рейтингів та чутлива рефлексія ринку на результати досліджень свідчать про високий професійний підхід і компетентність фахівців.

Розглянемо більш детально позицію України в рейтингах конкурентоспроможності з метою визначення інвестиційних ризиків й інвестиційного потенціалу та формування ефективної стратегії державного управління ними.

I. Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) формується Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) у Давосі, Швейцарія. Індекс складається зі 114 змінних, які групують за 12 складниками: 1) інститути; 2) інфраструктура; 3) макроекономічні показники; 4) охорона здоров'я і початкова освіта; 5) вища освіта і професійна підготовка; 6) ринок товарів і послуг; 7) ринок праці; 8) фінансовий ринок; 9) технологічний рівень; 10) місткість ринку; 11) умови ведення бізнесу; 12) інновації. Названі 12 складників об'єднують у 3 субіндекси (табл. 1).

Хоча дванадцять складників конкурентоспроможності зображені окремо, усі вони взаємопов'язані. Наприклад, бізнес не зможе застосовувати інновації, якщо

відсутні установи, що відповідають за захист інтелектуальної власності, або якщо робоча сила недостатньо освічена або навчена.

Таблиця 1

Чинники індексу глобальної конкурентоспроможності

Субіндекс 1 базові вимоги:	Субіндекс 2 показники ефективності:	Субіндекс 3 інноваційні чинники:
<ul style="list-style-type: none">– інститути;– інфраструктура;– макроекономічні показники;– охорона здоров'я і базова освіта	<ul style="list-style-type: none">– вища освіта;– ринок товарів і послуг;– ринок праці;– фінансовий ринок;– технологічний рівень;– місткість ринку	<ul style="list-style-type: none">– умови ведення бізнесу;– інновації

У 2015 – 2016 рр. Україна посіла 79-е місце зі 140 у рейтингу конкурентоспроможності, опустившись при цьому на три сходинки порівняно з попереднім роком (76-е місце). Якщо подивитися на динаміку України в рейтингах за останні роки, країна тримається більш-менш тих самих позицій. Беручи до уваги військову, інформаційну, економічну та політичну агресію проти України, це є показником величезного потенціалу. Оцінку основних 12 складників індексу глобальної конкурентоспроможності подано на рис. 1. та рис. 2 [6].

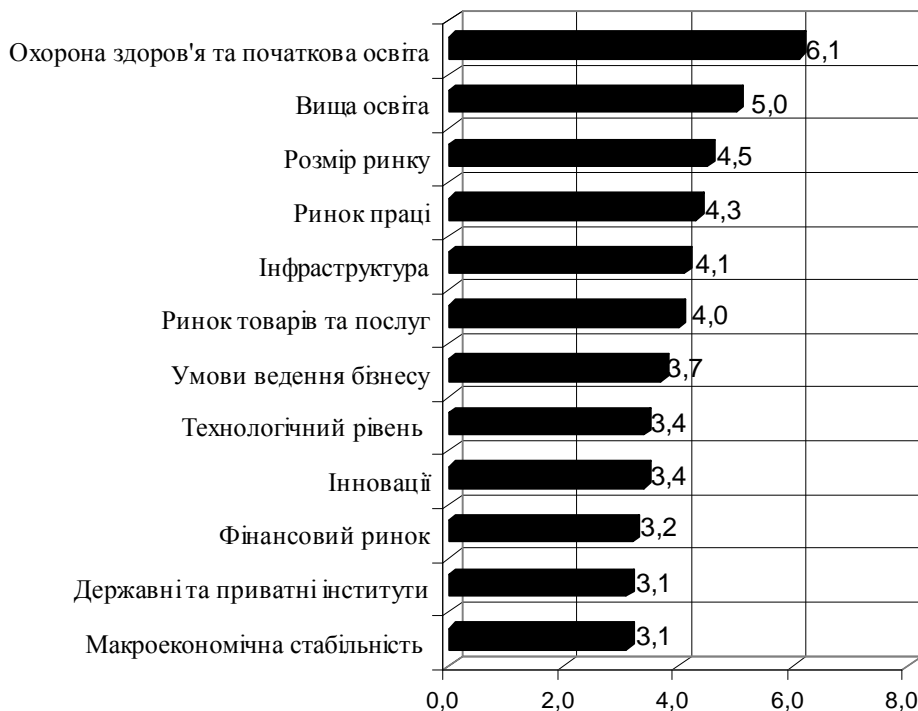

Рис. 1. Оцінка складників індексу глобальної конкурентоспроможності України (2015 – 2016 рр.)

Механізми державного управління

Рис. 2. Структура індексу глобальної конкурентоспроможності України

Державне управління та місцеве самоврядування, 2017, вип. 2(33)

З даних бачимо, що найбільшою проблемою для України були і залишаються неефективні державні інститути, макроекономічна нестабільність та низький рівень розвитку фінансового ринку. Конкурентними перевагами залишаються початкова і вища освіта та розмір ринку.

Детальна структура індексу глобальної конкурентоспроможності України підтверджує, що один із найнижчих рейтингів в Україні має позиція «державні та приватні інститути», що пов'язано: зі слабким захистом права власності (у тому числі прав інтелектуальної власності); низькою ефективністю уряду (марнотратством державних витрат; надмірним державним регулюванням, неефективністю правової бази при вирішенні спорів, непрозорістю ухвалення урядових рішень); корупцією (розкраданням державних коштів, низькою довірою населення до політиків, незаконними виплатами та хабарами); зловживанням владою (відсутністю незалежності судової системи, фаворитизмом в ухваленні державних рішень: наданням преференцій одній особі над іншими) тощо.

Серед показників інфраструктури високі бали отримали: доступ до електричних мереж, телефонна інфраструктура та залізнична мережа. Найменшою кількістю балів експерти оцінили: якість автомобільних доріг та морські порти. Нерозривність інфраструктури, якість з'єднань та комунікацій вимагають від інвесторів додаткових витрат, які неможливо передбачити.

Погіршення макроекономічних показників стало одним із головних чинників, який знизив позицію України в рейтингу. При цьому негативний вплив на макроекономічну стабільність спричинили високий рівень інфляції (12,1 %) та високий рівень державного боргу України (71,2 % від ВВП).

Доволі високим залишається рейтинг країни в категорії «охорона здоров'я і початкова освіта». Конкурентною перевагою України є показники «початкової освіти», що пояснюється високою якістю початкової освіти, доступом до мережі Інтернет у школах тощо. Однак відносно високий рейтинг України за групою показників «охорона здоров'я» підлягає сумніву, оскільки показники цієї групи не враховують загрозливі для України тенденції захворюваності на онкологічні, серцево-судинні та інші захворювання. В Україні відсутня належна медична інфраструктура, система профілактики хвороб, є значно нижча тривалість життя.

Лідруючі позиції займає Україна в категорії «вища освіта», що багато в чому пояснюється великою кількістю людей з вищою освітою, якістю освітньої системи та математичної освіти. Українці – одна з найбільш освічених націй у світі, чисельність докторів наук становить 16,5 тис., кандидатів наук – 90 тис. Таким чином, вища освіта залишається конкурентною перевагою України.

Стосовно складника «ринок товарів і послуг», то Україна значно відстає за показником ефективності антимонопольної політики та впливом оподаткування на бажання інвестувати. Також низькі оцінки України отримала за показниками, що стосуються прямих іноземних інвестицій: частка іноземної власності та вплив регулювання на прямі іноземні інвестиції.

Україна зберігає відносно високі позиції в рейтингу за показниками «ринок праці» в основному завдяки гнучкості визначення заробітної плати. При цьому вагомим елементом є невелика вартість трудових послуг на ринку праці України порівняно з європейськими країнами. Тобто в країні забезпечується привабливе для інвесторів співвідношення між кваліфікаційним потенціалом і ринковою ціною робочої сили. На особливу увагу заслуговують також показники: здатність країни залучати й утримувати таланти. В Україні надзвичайно великий відплив висококваліфікованих кадрів та молодих спеціалістів порівняно з європейськими країнами, в яких ці індекси мають максимальне значення.

Низькі позиції в рейтингу Україна займає за показником «фінансовий ринок». Це пов'язано з низькою довірою до банків, ненадійністю банківської системи

(останнє місце серед усіх країн), проблемністю отримання кредитних коштів, високою ціною фінансових послуг, нерозвиненістю місцевого ринку капіталу, неналежним регулюванням фондових бірж, відсутністю венчурного капіталу.

Нижчу, ніж загальна рейтингова оцінка, має складник «технологічний рівень», який охоплює доступність новітніх технологій, освоєння технологій на рівні компаній, стан законодавства щодо інформаційно-комунікаційних технологій, прямі іноземні інвестиції і передачу технологій, динаміку користувачів персональних комп'ютерів та мережі Інтернет.

Україна зберігає конкурентні переваги в категорії «місткість ринку» завдяки великому обсягу ринку. Великі обсяги внутрішнього та зовнішнього ринку забезпечені розміром держави, чисельністю населення та споживанням товарів і послуг. За чисельністю населення Україна є однією з найбільших країн у Європі. Всупереч тенденції щодо загального зменшення чисельності населення, споживчий ринок залишається великим. Хоча купівельна здатність загалом незначна (що пояснюється низькою платоспроможністю більшості населення), але факт масштабу сам по собі формує інвестиційну привабливість.

В Україні є задовільними показники умов ведення бізнесу в основному за рахунок низької оцінки показника несприятливого підприємницького середовища та модернізації виробничого процесу (більшість вітчизняних підприємств потребують оновлення основних фондів).

Непогані позиції в рейтингу демонструють показники категорії «інновації». Україна має декілька конкурентних переваг у цій сфері: наявність наукових та інженерних кадрів та якість науково-дослідних закладів. Проте необхідно поліпшити позиції у сфері державних закупівель високотехнологічної продукції та вдосконалити співпрацю університетів і бізнесу в науці та інноваціях.

Проведений аналіз індексу глобальної конкурентоспроможності свідчить, що ризиками, з якими стикаються інвестори в Україні, є: високий рівень бюрократії та корупції, недовіра до суддів та судової системи, незахищеність прав власності, макроекономічна нестабільність, високий рівень інфляції, ненадійність банківської системи, нерозвиненість фондового ринку, неефективність антимонопольної політики, низька платоспроможність більшості населення, вплив висококваліфікованих спеціалістів, низька якість автомобільних доріг тощо.

Конкурентними перевагами України, які формують її інвестиційний потенціал, є: високий рівень освіти населення, низька вартість робочої сили, значні обсяги внутрішнього ринку.

На жаль, індекс не враховує стан реальної політичної ситуації в Україні, зокрема воєнний конфлікт на сході України, рівень забезпеченості природними ресурсами тощо.

II. Індекс конкурентоспроможності (Competitiveness Index) Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Institute of Management Development), м. Лозанна, Швейцарія. Цей індекс, на відміну від індексу глобальної конкурентоспроможності, оцінює меншу кількість країн (61 країна), використовуючи при цьому ширший спектр показників (333 критерії оцінювання).

Кожна країна оцінюється за основними чотирма напрямками: 1) стан економіки; 2) ефективність уряду; 3) ефективність бізнесу; 4) інфраструктура. У свою чергу, до складу кожного з чотирьох напрямів входить по 5 чинників. Загалом індекс охоплює 20 чинників (табл. 2).

Україна входить до цього рейтингу з 2007 р. Протягом усіх наступних років динаміка позицій нашої країни є негативною, вона постійно перебуває наприкінці списку. Так, у 2016 р. Україна зайняла 59 місце з-поміж 61 країни, набравши 46,51 балів зі 100 можливих. Динаміка індексу конкурентоспроможності України за останні 5 років у розрізі основних напрямів зображена на рис. 3 та рис. 4 [5].

Чинники індексу конкурентоспроможності

Напрямок 1 стан економіки: – макроекономічна ситуація; – торговельна політика; – інвестиційна політика; – політика у сфері зайнятості; – цінова політика	Напрямок 2 ефективність уряду: – бюджетна політика (державні фінанси); – податкова політика; – державні інститути; – законодавство щодо регулювання сфери бізнесу; – законодавство в соціалній сфері	Напрямок 3 ефективність бізнесу: – продуктивність і ефективність (у розрізі секторів економіки); – ринок праці; – фінанси; – менеджмент; – настанови та цінності	Напрямок 4 інфраструктура: – базова інфраструктура; – технологічна інфраструктура; – наукова інфраструктура; – медична інфраструктура та охорона довкілля; – освітня інфраструктура
--	--	---	---

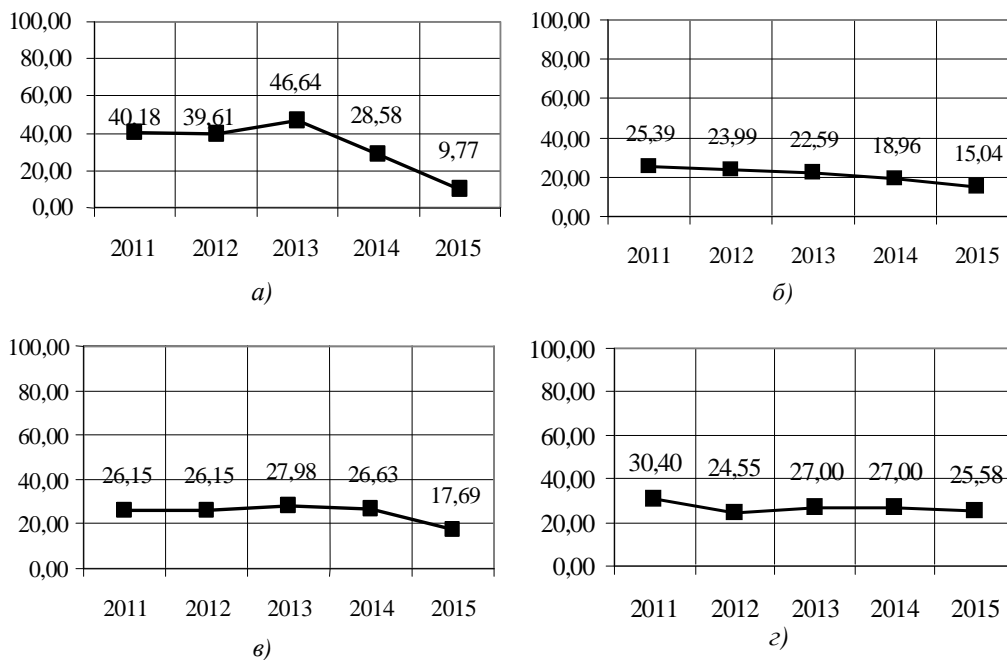

Рис. 3. Динаміка індексу конкурентоспроможності України за 2011 – 2015 рр. за основними напрямками:

а – економічні показники; б – ефективність бізнесу;
в – ефективність уряду; з – інфраструктура

Як бачимо, Україна показує найгірші результати за трьома з чотирьох базових складників, із них найбільше відставання спостерігається за компонентами «економічні показники» та «ефективність уряду». Стабільно більш високу оцінку має компонент «інфраструктура».

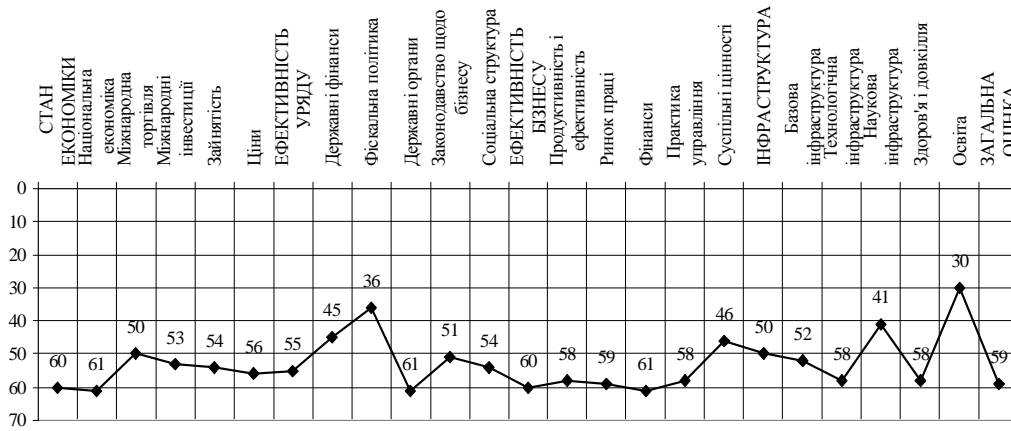

Рис. 4. Профіль України за чинниками конкурентоспроможності у 2016 р.

Більш детальний аналіз конкурентоспроможності демонструє профіль України за 20 чинниками конкурентоспроможності у 2016 р. Як показують дані, відносно високі конкурентні позиції Україна займає всього у двох сферах: освіта (30 місце в рейтингу) та фіскальна політика (36 місце в рейтингу) серед 61 країни світу. Найслабші конкурентні позиції, за якими Україна займає останні місця в рейтингу, – це національна економіка (61 місце), державні інститути (61 місце) та фінанси (61 місце).

Індекс конкурентоспроможності підтвердив, що воєнний конфлікт на сході України, економічні та фінансові втрати, недостатній рівень компетенції регіональних урядових структур разом із незадовільним бізнес-кліматом та рівнем розвитку інфраструктури, спричинили низькі позиції України в рейтингу. Сильною стороною економіки залишається високий рівень освіти та кваліфікації населення.

Наведені вище результати дають нам змогу сформувати цілісну картину про рівень інвестиційних ризиків та інвестиційного потенціалу України. Так, до інвестиційних належать ризики, пов'язані:

- з низькою якістю державних інститутів (вплив корупції та бюрократії, низький рівень захисту прав матеріальної й інтелектуальної власності, незабезпечення виконання контрактів, неефективність судової системи, нестабільність політичної ситуації);
- макроекономічною ситуацією (нестабільність курсу національної валюти, високий рівень інфляції та державного боргу);
- якістю інфраструктури (низька якість автомобільних доріг);
- людським капіталом (низький рівень доходів населення, великий відплив кваліфікованих кадрів і талановитої молоді);
- неефективністю фінансового ринку (ненадійність банківської системи, високі відсоткові ставки, стан фондового ринку);
- інноваціями та впровадженням нових технологій та інші види ризиків.

Щодо інвестиційного потенціалу, то з усіх видів (ресурсно-сировинного, природно-географічного, людського, виробничого, інноваційного, фінансового, споживчого, інституціонального, інфраструктурного потенціалу) міжнародними експертами високо оцінений в Україні лише людський (високий рівень освіти населення) та споживчий потенціал (значні обсяги внутрішнього ринку).

Таким чином, незважаючи на значний природний, промисловий та науковий потенціал, Україна повною мірою не використовує їх. Реалізація інвестиційного потенціалу України ускладнюється ризиками, спричиненими воєнними діями на сході країни, зниженням обсягів виробництва, спадом ВВП, погіршенням умов

доступу до зовнішнього фінансування, вичерпанням внутрішніх резервів тощо. Однак кризова ситуація – це сприятливий момент для глибокої зміни орієнтації національної економіки в напрямі якісних змін. У світовій практиці відомі приклади, коли країна на основі однієї сильно конкурентної переваги змогла сформувати потужну інвестиційну привабливість за несприятливих значень інших параметрів.

Володіння інформацією щодо рейтингів та методологій їх оцінювання допоможе органам державної влади не лише визначити місце України у світі за певними критеріями, виявити рівень використання інвестиційного потенціалу та перелік інвестиційних ризиків, але й сформувати низку заходів щодо управління ними.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити такі висновки. Встановлено, що в науковій літературі з державного управління не існує єдиного підходу до визначення інвестиційних ризиків та інвестиційного потенціалу.

Аналіз міжнародних рейтингів конкурентоспроможності дозволив нам виявити інвестиційні ризики та оцінити інвестиційний потенціал України. За результатами дослідження визначено, що Україну роблять слабкою не лише макроекономічна нестабільність (інфляція, державний борг) та низький рівень розвитку фінансового ринку (стан банківської системи та фондового ринку), а насамперед низька якість державних інститутів. Тобто будь-які успішні реформи щодо поліпшення їх ефективності дозволять значно підвищити інвестиційну привабливість України.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні державних інститутів, що безпосередньо впливають на розвиток інвестиційного клімату в Україні, та формуванні пропозицій щодо підвищення їх ефективності.

Список використаних джерел / List of references

1. **Сілюкова С. М.** Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного регулювання / С. М. Сілюкова // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації д-рів наук з держ. упр. – 2013. – № 1(13). – С. 140 – 146 [Siliukova S. M. Rozvytok investytsiinoho potentsialu rehionu yak obiekt derzhavnoho rehuliuвання / S. M. Siliukova // Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka : zb. nauk. pr. Asotsiatsii d-riv nauk z derzh. upr. – 2013. – № 1(13). – S. 140 – 146].

2. **Ткач С. М.** Управління ризиками інвестиційної діяльності в регіоні: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / С. М. Ткач. – Львів : ДУ Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2015. – 234 с. [Tkach S. M. Upravlinnia ryzykamy investytsiinoi diialnosti v rehioni: teoretychni osnovy ta prykladni aspekty : monohrafiia / S. M. Tkach. – Lviv : DU In-t rehion. doslidzh. NAN Ukrainy, 2015. – 234 s.].

3. **Федорчак О. В.** Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату / О. В. Федорчак // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Львів. регіон. ін-ту держ. упр. НАДУ. – 2016. – № 1/2(46/47). – С. 162 – 172 [Fedorchak O. V. Osnovni pidkhody do naukovooho vyznachennia investytsiinoho klimatu / O. V. Fedorchak // Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia : zb. nauk. pr. Lviv. rehion. in-tu derzh. upr. NADU. – 2016. – № 1/2(46/47). – S. 162 – 172].

4. **Харламова Г. О.** Індикатори інвестиційної привабливості України / Г. О. Харламова // Акт. пробл. економіки. – 2009. – № 3. – С. 45 – 56 [Kharlamova H. O. Indykatory investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy / H. O. Kharlamova // Akt. probl. ekonomiky. – 2009. – № 3. – S. 45 – 56].

5. **IMD World Competitiveness Online.** – Access mode : <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA>.

6. **Global-competitiveness-report-2015 – 2016.** – Access mode : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=UKR>.

Надійшла до редколегії 27.04.17